

Samen plezierig wonen in duurzaam Noord Deurningen

Leefbaar en energieneutraal

Samen komt wie tot'n good END
(energieneutraal Noord Deurningen)

Samenvatting

De Stichting Kernraad Noord Deurningen is er van overtuigd dat het dorp Noord Deurningen als voorbeeldgemeenschap kan dienen voor andere Overijsselse gemeenschappen. Zij komt tot die overtuiging door haar ervaringen in het verleden met de actieve inbreng van inwoners en bedrijven bij tal van activiteiten, en met name bij het recent tot stand brengen van Kulturhus ´de Mare´. Het enthousiasme en draagvlak binnen de gemeenschap om samen de schouders te zetten onder een project, gericht op energieneutraliteit en het verder bevorderen van de sociale samenhang, is dan ook groot te noemen.

Voor u ligt het plan van aanpak van de Kernraad Noord Deurningen om het dorp energieneutraal te maken binnen een termijn van acht jaar, onder het motto: ´samen komt wie tot ´n good END (Energie neutraal Noord Deurningen).

In het plan wordt niet alleen ingegaan op de technieken die ingezet zullen worden om die energieneutraliteit te bereiken, maar wordt ook een nadrukkelijke link gelegd met de leefbaarheid binnen het dorp. Zoals bekend is Noord Deurningen een plattelandskern, waar op termijn vergrijzing en krimp onvermijdelijk zullen toeslaan. Met de vernieuwende methode die door de kernraad in dit plan van aanpak wordt gepresenteerd, wordt tevens een forse impuls gegeven aan de betrokkenheid van de inwoners op elkaar (levend noaberschap).

Hoofddoelstellingen van het project:

- energieneutraliteit op het niveau van Noord Deurningen: dat betekent,
 - in ieder geval een CO2-reductie door huishoudens met naar schatting 1.500.000 kg op jaarbasis, en door de bedrijven PM
 - een hoger wooncomfort, lagere woonlasten en een hogere waarde van de woning, voor de inwoners van Noord Deurningen
 - duurzame energieopwekking met gebruikmaking van de eigen karakteristieke mogelijkheden in Noord Deurningen en in samenwerking met alle relevante partijen (bevolking, bedrijfsleven, overheid, opleidingsinstellingen).
 - een op energiegebied tenminste zelfvoorzienende kern.
- het bevorderen van de leefbaarheid in Noord Deurningen:
 - met een actief participerende bevolking, waarbij de sociale structuur (het noaberschap) binnen de gemeenschap Noord Deurningen, wordt behouden en zo mogelijk verder wordt versterkt
 - waar ouderen verantwoord langer zelfstandig (en plezierig) kunnen blijven wonen, en tegelijkertijd jongeren voor de kern behouden blijven
 - waar de behoeften en wensen van de bevolking en bedrijven serieus worden genomen en tot positieve actie leiden.

De unieke integrale werkwijze op hoofdlijnen:

- a) start met een nulmeting onder de bewoners van Noord Deurningen: huidige situatie, behoeften en wensen, vertrouwen in participatiemogelijkheden, participatiebereidheid, energieverbruik. Voor iedereen die dat wil wordt bovendien een energiescan uitgevoerd en een advies opgesteld.
- b) inrichten van een steunpunt (tevens energieloket), in Kulturhus ´de Mare´.
- c) samenwerkingsverbanden worden ingericht van alle relevante stakeholders: nulmeting van belangen, doelen en (financiële, materiële en personele) inbreng.
- d) communicatiemiddelen uitbreiden, waarbij informatie in begrijpelijke taal via de website van de kernraad, Dinkellandvisie (of een eigen buurtkrant) en een weblog wordt verspreid.
- e) creëren van financiële (borging)faciliteit voor energieleningen: Energiefonds Noord Deurningen
- f) maandelijkse bijeenkomsten: de eerste bijeenkomst over de opzet van het project, de tweede tenminste over de nulmeting, en vervolgens over het verloop van het proces, inspraakoverleg van bewoners met projectgroep.
- g) aanbieden cursussen voor computer- en internetgebruik aan bewoners en het beschikbaar stellen van computerapparatuur in ´de Mare´. Aanbieden van themabijeenkomsten, cursussen en begeleiding voor bewoners die zich in één of meer inhoudelijke aspecten van het project willen verdiepen: bijvoorbeeld energieverbruik van de woning, klusadvies voor zelf uitvoerders, reductie afvalproductie en anders omgaan met afval, mogelijkheden op het terrein van zorgverlening en domotica in eigen huis, etc.
- h) samenstellen groepjes actieve bewoners die deelonderwerpen willen voorbereiden. Bijvoorbeeld: het ontwerpen van maatregelen op woning en blokniveau: bewoners, architect, en begeleiding door bureau zoeken naar individuele en collectieve oplossingen (vormgeving, mogelijkheid tot levensloopbestendig wonen, energiereductie, domotica, etc.)
- i) besluitvorming in de stuurgroep vindt steeds stap voor stap plaats. Bewoners zien dan steeds de invloed van hun eigen participatie activiteiten.
- j) uitvoering: waar mogelijk wordt bij overeenstemming de uitvoering altijd direct ter hand genomen. Dat geeft snelheid aan het proces blijft dan en de participanten zien direct resultaat. Geen bureaucratie.
- k) de in te richten werkorganisatie rapporteert permanent over de voortgang in het proces, op de website/weblog en in de buurtkrant. Verder elk half jaar een nieuwe meting onder de bewoners, waarmee de voortgang in de participatiegraad, en het vertrouwen in het nut van participatie kan worden gevolgd. Het gevolgde proces (succes en falen van verschillende instrumenten) en de feitelijke resultaten zullen aan het einde van de projecttermijn in een eindrapport worden vervat.

De kernraad Noord Deurningen wil graag haar ervaringen uitwisselen met andere gemeenschappen die streven naar duurzaamheid. In Noord Deurningen zullen in ieder geval na elk half jaar dergelijke uitwisselingsbijeenkomst worden georganiseerd. Verder zal het project een vast agendapunt worden op het Centraal Kernraden Overleg van de gemeente Dinkelland. Gedurende de totale projectduur zal het proces verder steeds te volgen zijn op een speciaal in te richten website. Het project wordt beëindigd met een afsluitende conferentie, waarop de resultaten zullen worden gepresenteerd.

Inhoud

1	Aanleiding.....	6
1.1	De initiatiefnemer	7
2	Eerste pijler: People	8
2.1	De Nederlandse woningmarkt, van groei naar krimp	8
2.2	Krimp en doelgroepen op de lokale woningmarkt	8
2.3	Op zoek naar een integrale aanpak	8
2.4	Waar worden in de lokale context de problemen het eerst zichtbaar	9
2.5	Beleid voor en door de burger	9
2.6	Onze aanpak	10
3	Tweede pijler: Planet.....	11
3.1	Energie.....	11
3.2	De relevante partijen: belangen en belemmeringen	12
3.2.1	Bewoners.....	12
3.2.2	Lokale bedrijvigheid.....	15
3.2.3	Lokale uitvoerende bedrijven.....	15
3.2.4	Kennisinstututen.....	15
3.2.5	Huidige energieleveranciers.....	16
3.2.6	Financiers.....	16
3.2.7	Overheid	16
3.3	Energie neutraliteit: wat levert dat op in Noord Deurningen?	17
3.4	In te zetten instrumenten om energieneutraliteit te bereiken:	19
4	Derde pijler: Profit.....	20
4.1	Naar duurzame energiebronnen (o.a. landbouw- en tuinafval).....	20
4.2	Terugdringen plastic afval	21
4.3	Water.....	21
5	Onze aanpak	22
	Projectstappen	22
5.1	Nulmeting.....	23
5.1.1	Inventarisatie van participatiebereidheid en vertrouwen	23
5.1.2	Inventarisatie van wensen en behoeften m.b.t. woning en dorp.....	23

5.1.3	Werkwijze nulmeting.....	24
5.2	Werkwijze op het terrein van realisatie energemaatregelen	24
5.2.1	Stap 1: energiescan of EPA-advies.....	24
5.2.2	Stap 2: advisering en beslissing tot uitvoeren.....	25
5.2.3	Stap 3: Uitvoering.....	25
5.2.4	Stap 4: Evaluatie en nazorg	25
5.3	Uitwisseling met andere gemeenschappen	26
6	Inrichting procesorganisatie.....	27
7	Begroting.....	28
8	Bijlage: Noord Deurningen in vogelvlucht.....	29
8.1	Voorzieningenniveau in de kern Noord Deurningen	30
8.2	Enkele statistieken Noord Deurningen	30

1 Aanleiding

De provincie Overijssel wil met haar inwoners een duurzame samenleving tot stand brengen. In dat kader is de provincie op zoek naar een sprekend voorbeeld, een duurzaam dorp. In dit dorp is het normaal dat bewoners elkaar helpen, samenwerken en vertrouwd met elkaar raken door gezamenlijk duurzame projecten uit te voeren.

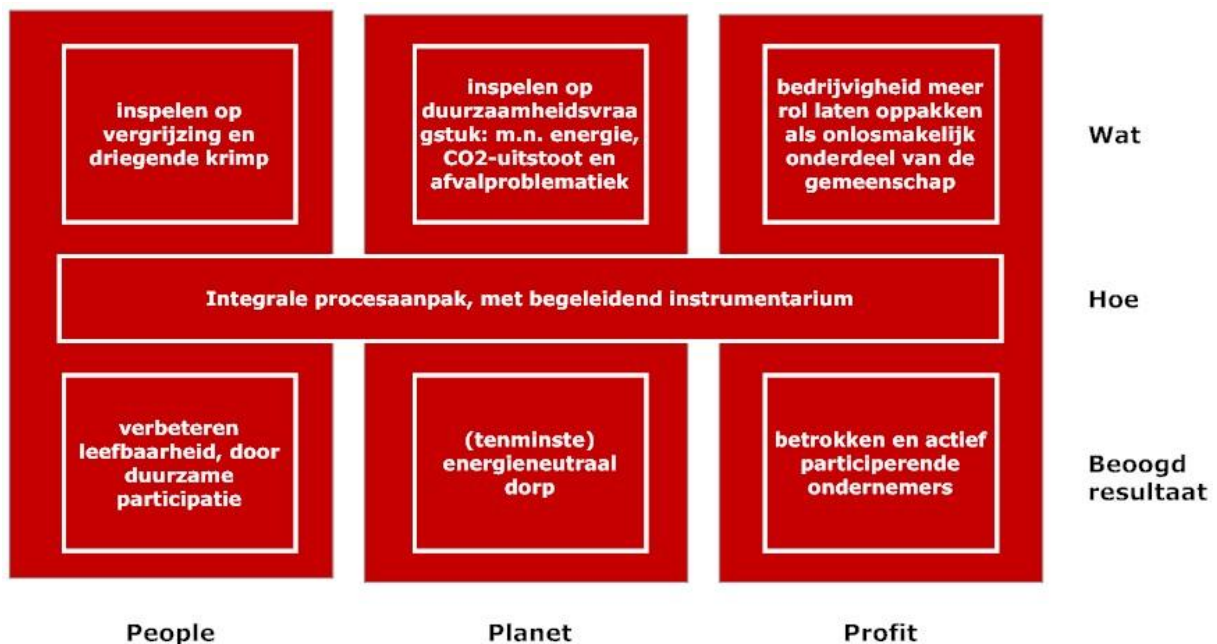
De Stichting Kernraad Noord Deurningen is er van overtuigd dat het dorp Noord Deurningen als voorbeeldgemeenschap kan dienen voor andere Overijsselse gemeenschappen. Zij komt tot die overtuiging door haar ervaringen in het verleden met de actieve inbreng van inwoners en bedrijven bij tal van activiteiten, en met name bij het recent tot stand brengen van Kulturhus ´de Mare´. Het enthousiasme en draagvlak binnen de gemeenschap om samen de schouders te zetten onder een project, gericht op energieneutraliteit en het verder bevorderen van de sociale samenhang, is dan ook groot te noemen.

Voor u ligt het plan van aanpak van de Kernraad Noord Deurningen om het dorp energieneutraal te maken binnen een termijn van acht jaar, onder het motto: ´samen komt wie tot ´n good END (Energie neutraal Noord Deurningen).

In het plan wordt niet alleen ingegaan op de technieken die ingezet zullen worden om die energieneutraliteit te bereiken, maar wordt ook een nadrukkelijke link gelegd met de leefbaarheid binnen het dorp. Zoals bekend is Noord Deurningen een plattelandskern, waar op termijn vergrijzing en krimp onvermijdelijk zullen toeslaan. Daarmee staat automatisch ook de leefbaarheid onder druk.

Het tot stand brengen van energieneutraliteit in het dorp blijft uiteraard de hoofddoelstelling van dit project. Maar met de vernieuwende methode die door de kernraad in dit plan van aanpak wordt gepresenteerd, wordt tevens een forse impuls gegeven aan de betrokkenheid van de inwoners op elkaar (levend noaberschap).

Het project rust daarmee op drie belangrijk pijlers, zoals onderstaand weergegeven:

1.1 De initiatiefnemer

De Stichting Kernraad Noord Deurningen is een van de tien kernraden in de gemeente Dinkelland en behartigt de belangen van de burgers in de kern Noord Deurningen en de gebieden eromheen.

De Kernraad is aanspreekpunt voor alle inwoners, stichtingen, verenigingen en organisaties die Noord Deurningen rijk is. Ideeën, vragen en problemen worden op een goede wijze doorgesluist naar bijvoorbeeld de gemeente. De Kernraad kan, juist door haar achterban, een stevige vuist maken richting het gemeentebestuur of andere partijen.

Ook andersom is de Kernraad een nuttig orgaan. Bij gevoelige zaken, kan de Kernraad haar mening geven. De gemeente kan om raad vragen bij de Kernraad.

De Kernraad heeft een aantal doelen:

- Het woon- en leefmilieu van Noord Deurningen te bevorderen, in overleg met de inwoners
- Overleg en samenwerking tussen diverse groepen, verenigingen, organisaties en personen bevorderen
- Wensen en behoeften van de inwoners signaleren en daaraan, in samenwerking met overheid, diverse groeperingen en particulieren richting geven
- Belangen van de gemeenschap bij de gemeente behartigen door gevraagd en ongevraagd advies te geven

Het project past uitstekend bij deze geformuleerde doelen.

De kernraad heeft in het verleden overigens steeds bewezen dat zij waarmaakt wat ze zich voorneemt of beloofd. De totstandkoming van Kulturhus ´de Mare´ is daarvan een sprekend voorbeeld. Ook in dit Kulturhus zijn overigens al tal van energiebesparende maatregelen opgenomen, ver voorbij de normen van het Bouwbesluit (RC waarde schil overal 4 m²K/W, HR⁺⁺ beglazing, geïsoleerde suskasten).

2 Eerste pijler: People

2.1 De Nederlandse woningmarkt, van groei naar krimp

Op nationale schaal zijn er nog altijd woningtekorten. Als echter wordt gekeken naar de verdeling over Nederland, dan blijken die tekorten het hoogst te zijn in de Randstad, terwijl er in diverse regio's nauwelijks nog sprake is van woningtekorten of inmiddels zelfs van woningoverschotten. Op dit moment treedt krimp van de bevolking reeds op in Zuid-Limburg, Zeeuws Vlaanderen en Oost Groningen. In die gebieden wordt door gemeenten, woningcorporaties en marktpartijen gezocht naar mogelijkheden om op een adequate manier met die krimp om te gaan. De oplossingen blijken in de praktijk nog moeilijk te vinden. Dat heeft te maken met het economisch draagvlak van de gebieden, de wijze waarop het volkshuisvestingssysteem is ingericht, maar ook met het gebrek aan erkenning van de problematiek op bestuurlijk niveau. En als die erkenning er al is, dan wordt daar – vanuit politieke belangen (kiezers) - nog vaak niet naar gehandeld.

Krimp is voor de Nederlandse volkshuisvesting een redelijk nieuw verschijnsel. Maar naar de laatste inzichten kan er vanuit worden gegaan dat ongeveer drie op de vier landelijke gemeenten in de nabije toekomst te maken gaat krijgen met krimp. Dat geldt ook voor Noord Deurningen. Het is daarom zaak om snel oplossingen te ontwikkelen. Een universeel passend antwoord is tot nu nog niet gevonden.

2.2 Krimp en doelgroepen op de lokale woningmarkt

In gebieden met krimp is er veelal sprake van een dubbele vergrijzing, oftewel een toenemend aantal ouderen, die bovendien ook steeds ouder worden. Daarmee neemt niet alleen de bevolking en – ondanks de gezinsverdunding - het aantal huishoudens af, meer neemt bovendien tegelijkertijd de behoefte aan voor ouderen geschikte huisvesting, aan zorg en aan zorggerelateerde voorzieningen toe. Met de krimp neemt echter het economische draagvlak af en daarmee juist ook het draagvlak voor allerlei voorzieningen. Binnen de lokale woningmarkt vormen de ouderen, en dan vooral de minst draagkrachtige ouderen, daarmee een belangrijke en bovendien kwetsbare groep.

Jongeren uit de landelijke gebieden trekken in toenemende mate weg naar de grote steden (de 'hot spots') vanwege werk, studie en culturele voorzieningen. Het spreekt voor zich dat het, juist in de kwetsbare landelijke gebieden, van belang is om deze groep zo veel mogelijk te binden en daarmee een afname van het sociaal weefsel zoveel mogelijk te beperken.

2.3 Op zoek naar een integrale aanpak

Problemen in de volkshuisvesting worden van oudsher vaak getackeld door het realiseren van nieuwbouwprojecten. In een krimpende markt betekent een dergelijke handelwijze dat - bovenop de al aanwezige noodzaak van vermindering van de woningvoorraad – er extra gesloopt moet worden om leegstand en verpaupering te voorkomen. Bij de te kiezen strategische oplossingsrichtingen zal om die reden goed afgewogen moeten worden welke rol de bestaande woningvoorraad en de bestaande wijken kunnen spelen. De toenemende (zorg)vraag van ouderen zal in ieder geval niet uitsluitend met nieuwbouw kunnen worden opgevangen.

Het is voor de lokale overheid in ieder geval van het grootste belang om vroegtijdig met de aanwezige marktpartijen een integrale gebiedsvisie te ontwikkelen, waarbij het krimpscenario als

gegeven wordt onderkend en erkend. Vanuit dat gegeven kan vervolgens gezocht worden naar creatieve oplossingen.

2.4 Waar worden in de lokale context de problemen het eerst zichtbaar

In algemene zin kan gesteld worden dat de problemen het eerst zichtbaar worden in die wijken waar de kwaliteit van de woningen en de woonomgeving laag is en waar burgers zich onvoldoende identificeren met de eigen leefomgeving. Daaruit voortvloeiend kan worden gesteld dat juist de (vroeg) naoorlogse wijken, waar veelal monotone, lange aaneengesloten bouwblokken zijn gerealiseerd, het eerst met de problemen worden geconfronteerd. Deze wijken kennen vaak weinig voorzieningen, weinig speelgelegenheid voor kinderen, weinig openbaar groen, etc.

In Noord Deurningen is minder sprake van de woningtypologie zoals hierboven omschreven. Het dorp kent echter wel relatief weinig voorzieningen en er is net als in andere landelijke kernen wel sprake van een snellere vergrijzing. Het aandeel inwoners van 65 jaar of ouder is nu al relatief hoog en jongeren trekken (ondanks een sterke binding) veelal weg uit het dorp. De woningen zijn verder doorgaans minder geschikt voor ouderen (slaapkamer en sanitaire ruimte op bovenverdieping, drempels) en hebben vaak een lage isolatiewaarde.

De aandacht zal daarom in eerste instantie vooral uit moeten gaan naar de zwakkere groepen bewoners, het behoud van jongeren en zo mogelijk het versterken van de rol van de bedrijvigheid

2.5 Beleid voor en door de burger

De volkshuisvesting was sinds de wederopbouw na de tweede wereldoorlog vooral een kwantitatief vraagstuk, waarbij centrale regie (aansturing en regulering) niet alleen voor de hand lag, maar ook noodzakelijk was. Om grote groepen burgers aan een zelfstandige woonruimte te helpen werden met behulp van subsidies omvangrijke bouwstromen gerealiseerd. Uit die periode – de vijftiger en zestiger jaren – stamt een groot aantal uniforme woningbouwcomplexen. De kwaliteit van de woningen en de ruimtelijke structuur was daarbij van ondergeschikt belang. Met de toen geldende krapte op de woningmarkt werden de woningen toch wel verhuurd of verkocht.

Inmiddels zijn de marktomstandigheden drastisch veranderd. De regie op de volkshuisvesting is als resultante van de marktontwikkelingen veel meer komen te liggen bij de lokale overheid, terwijl onder invloed van maatschappelijke druk ook bewonersparticipatie een steeds belangrijker plek heeft gekregen.

De afgelopen jaren heeft in Nederland de idee dat interactieve beleidsvorming kan leiden tot betere afwegingen en maatschappelijk breed gedragen beleid, steeds meer terrein gewonnen. In de praktijk blijkt daar nog maar weinig van terecht te komen. Een belangrijk probleem bij de vormgeving en uitvoering van de interactieve beleidsvorming is het abstractieniveau, waardoor het voor burgers zonder kennis en ervaring moeilijk is om actief in dit proces deel te nemen. Dat geldt zelfs voor vertegenwoordigende organisaties (bijvoorbeeld huurdervertegenwoordiging en wijkcommissies) die vaak wel in het beleidsproces betrokken worden.

2.6 Onze aanpak

De Kernraad Noord Deurningen kiest voor: :

- het behouden zo mogelijk verder versterken van de sociale structuur (het noaberschap) binnen de gemeenschap Noord Deurningen,
- het behouden en eventueel verruimen van het voorzieningenniveau
- het langer zelfstandig wonen van ouderen te faciliteren

Wij willen dat doen door:

- de meningen en wensen van onze bewoners over woning en woonomgeving serieus te nemen
- initiatieven voor het verbeteren van de eigen woning en de woonomgeving met inbreng van deskundigheid te ondersteunen
- een processtructuur te bieden, waarin meepraten en meebeslissen over de toekomst van Noord Deurningen vanzelfsprekend wordt. (interactieve beleidvorming)

In hoofdstuk X wordt beschreven hoe de integrale aanpak er wat ons betreft uit moet gaan zien.

3 Tweede pijler: Planet

3.1 Energie

Een globale inventarisatie van de mogelijkheden om energie te besparen en op te wekken leert, dat in een kern als Noord Deurningen, het zeer goed mogelijk is om op redelijk korte termijn in de gebouwde omgeving tot energieneutraliteit te komen. Oftewel, dat het verbruik van conventionele energie tot nul wordt gereduceerd, evenals de uitstoot van CO₂. Daadwerkelijke realisatie zal niet alleen een belangrijke winst voor het milieu betekenen, maar zal evenzeer belangrijke besparingen opleveren in de energie-uitgaven door huishoudens en bedrijven.

De inspanningen om energieneutraliteit te realiseren blijven tot nu nog zeer beperkt. Resultaten die worden geboekt zijn vaak terug te voeren tot particuliere initiatieven. Hier en daar is een ondernemer zich bewust van de winst die valt te behalen door een energiezuinige productie, hergebruik van warmte uit het bedrijfsproces of het verbeteren van het bedrijfspand. In de woningbouw zien we eigenlijk alleen belangrijke verbeteringen in de nieuwbouw. Daar moet door de steeds strakkere normen van de rijksoverheid sowieso energiezuiniger wordt gebouwd, maar komen bovendien steeds vaker projecten van de grond waarbij volledige energieneutraliteit uitgangspunt is. Maar de bestaande voorraad - of dat nu om woningen gaat of over bedrijven - is uiteindelijk veel meer bepalend voor het totale energieverbruik, dan de nieuwe toevoegingen. En juist in die voorraad treffen we weinig initiatieven aan.

Met dit project wordt beoogd het proces dusdanig te versnellen, dat op korte termijn (binnen acht jaar) energieneutraliteit op het niveau van het dorp Noord Deurningen wordt bereikt. Daartoe dient te worden gekozen voor een innovatieve aanpak die past bij het complexe proces.

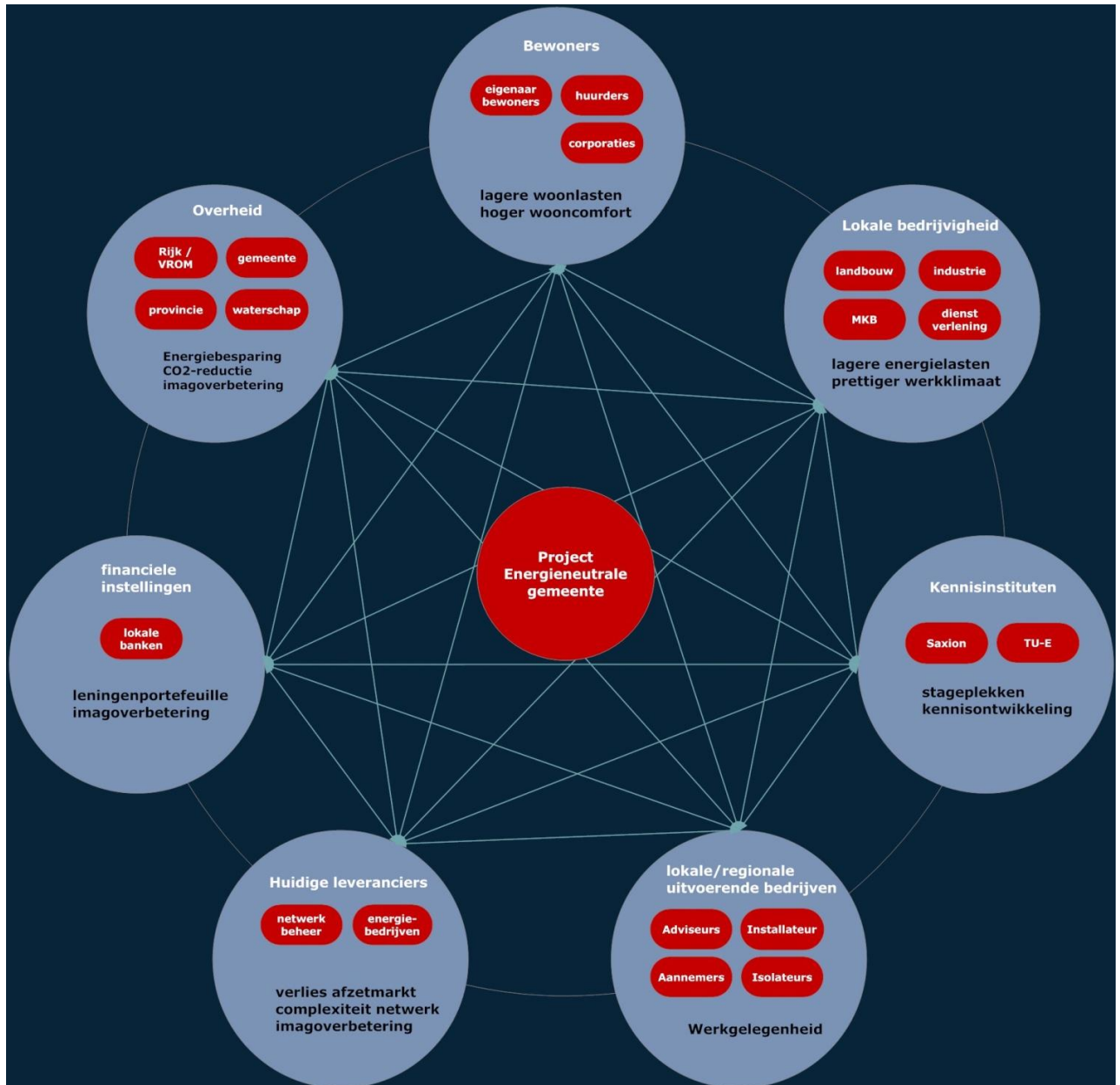
Daarvoor is gecoördineerde actie noodzakelijk, zodat:

- alle relevante partijen bij elkaar worden gebracht: overheid, ondernemers, agrariërs, bewoners, financiers, energieleveranciers,
- alle lokaal aanwezige kennis en ervaring wordt gebundeld (en eventueel externe deskundigheid wordt ingehuurd),
- innoverende ondernemers samen gaan werken,
- particuliere huishoudens vertrouwen krijgen in de route naar energieneutraliteit, het eigen belang gaan zien en zelf actie gaan ondernemen,
- de woningcorporatie haar maatschappelijke (voortrekkers)rol oppakt, ook in een kern waar zij (nog) geen bezit heeft,
- voorbeeldprojecten worden gebundeld en actief uitgedragen
- de belangen van inwoners, organisaties en overheid op één lijn worden gebracht.

Hoofddoelstelling binnen de tweede pijler van dit project is het bij elkaar brengen van alle noodzakelijke kennis, deskundigheid, binnen Noord Deurningen (en eventueel de gemeente Dinkelland), om samen te komen tot een activiteitenplan, en op korte termijn tot de eerste resultaten te komen.

3.2 De relevante partijen: belangen en belemmeringen

In deze paragraaf wordt ingegaan op de diverse belanghebbenden die in het project betrokken moeten worden.

3.2.1 Bewoners

De woningvoorraad is voor een belangrijk deel verantwoordelijk voor de CO²-uitstoot. In totaal zijn gebouwen verantwoordelijk voor circa 35% van het totale energieverbruik in Nederland. Woningen nemen daarvan een belangrijk voor hun rekening. Als bedacht wordt dat voor woningen een gemiddelde levensduur van 75 jaar niet uitzonderlijk is, is zonneklaar dat er nog veel energie te besparen valt. Het verbeteren van gebouwen op energiegebied betekent ook: aandacht voor comfort, duurzaamheid en een gezond binnenklimaat. ´n vooral, een verlaging van de

energierekening. Voor wat betreft het eigendom – en de verantwoordelijkheid om actie te ondernemen – is een onderscheid naar huurwoningen en koopwoningen in het algemeen noodzakelijk, omdat voor de groepen woningen een op maat gesneden aanpak een vereiste is. De woningcorporatie (Dinkelborgh/ Mijande) heeft slechts enkele woningen in Noord Deurningen, we gaan onderstaand daarom alleen in op de doelgroep eigenaar-bewoners.

Nieuwe kopers: belangrijkste belemmering financiën.

Met de invoering van het Energielabel per 1 januari 2008¹ is het voor een koper eenvoudiger geworden om bij de koopbeslissing het energieverbruik van de woning mee te nemen. De woning moet vanaf dat moment immers met een energieprestatie certificaat worden aangeboden, waarin

- 1) waarin het resultaat is vermeld van de berekening van de hoeveelheid energie die nodig wordt geacht voor de verschillende behoeften die verband houden met een gestandaardiseerd gebruik van dat gebouw, waaronder verwarming, warmwatervoorziening, koeling, ventilatie en verlichting,
- 2) waarin referentie-waarden zijn vermeld waarmee de energieprestatie van het gebouw kan worden vergeleken en beoordeeld, en
- 3) dat vergezeld gaat van aanbevelingen voor kosteneffectieve verbetering van de energieprestatie

Met deze maatregel werd door de rijksoverheid beoogd een stap te zetten op het traject naar meer energiezuinig wonen. In de praktijk blijken echter veel woningen zonder Energielabel te worden verkocht. Grote energiebesparende effecten zijn door deze maatregel dan ook niet te verwachten, tenzij de verplichting ook hard wordt gemaakt (handhaving en boetes). De uiteindelijke keuze van een potentiële koper voor een woning wordt bovendien door een veelheid aan factoren bepaald, waarvan het energieverbruik er slechts één is. Bovendien zal de financiële reikwijdte in veel gevallen niet voldoende blijken te zijn om de aanbevelingen uit het energieprestatie certificaat te kunnen opvolgen.

Een potentiële koper zal in eerste instantie (door een hypotheekadviseur laten) bekijken wat de financiële mogelijkheden zijn in de zoektocht naar een woning. Daarbij wordt aan de hand van normenstelsels van verschillende geldverstreckers bekeken wat bij een gegeven inkomen de maximale hypotheek kan zijn. De energie uitgaven spelen daarbij geen afzonderlijke rol.

De potentiële koper gaat vervolgens met dit hypotheekgegeven op zoek naar een woning. Daarbij laat hij/zij zich leiden door tenminste de volgende vragen:

- o waar moet de woning gevonden worden: nabij werk, school, sociale contacten,
- o wat is de gewenste omvang van de woning: grootte woonkamer, aantal slaapkamers (slaapkamer beneden), badkamer(s), grootte keuken (open of gesloten), bergruimte, etc.,
- o wat is de gewenste ligging van de woning: in of nabij het centrum, aan de rand van stad of kern, platteland, etc.,
- o wat is het gewenste woningtype: vrijstaand, twee onder één kap, rijtjeshuis, bungalow, flat, etc.

Zoekend binnen een gegeven prijsklasse en met bovenstaande kenmerken als eisenpakket resulteert een woningaanbod waarbinnen vervolgskeuzen gemaakt kunnen worden. Daarbij zijn dominante elementen bijvoorbeeld:

- o heeft de woning een uitstraling die bevalt,

¹ MG 2007-05 en bijlagen Besluit en Regeling energiebesparing gebouwen

- is de afwerking luxueus genoeg,
- voldoet het uitrustingsniveau van de keuken (en de badkamer) aan de wens,
- heeft de woning een handige indeling,
- is de tuin groot genoeg,
- heeft de woning een garage,
- is het uitzicht mooi.

Na de aankoop van de woning wordt deze doorgaans in de door de eigenaar-bewoner gewenste staat gebracht. In veel gevallen betekent dit bij bestaande woningen, dat schilderwerk en/of behang, sanitair, keuken, vloeren en gordijnen worden vernieuwd. Bij nieuwbouwwoningen zal het vooral gaan om de aankleding van de ruimte.

De financiële ruimte die daarna overblijft kan vervolgens worden gebruikt voor bijvoorbeeld energiebesparende maatregelen. In veel gevallen blijkt die ruimte nagenoeg nihil te zijn. Hoewel de technische mogelijkheden aanwezig zijn om woningen tot een EPC waarde nul te brengen, hoeft daardoor niet te worden verwacht dat dit bij de huidige werking van de woningmarkt vaak zal gebeuren; niet vaak in de nieuwbouw en nog minder vaak in de bestaande bouw.

Bestaande eigenaar-bewoners: belemmering financiën, kennisniveau, vertrouwen in maatregelen en besparingen.

Voor mensen die al langer in Noord Deurningen een woning bezitten, speelt een veelheid aan factoren om niet tot energiebesparende maatregelen of tot het aanbrengen van energieopwekkende installaties over te gaan.

Kennisniveau: de bewoner zal in eerste instantie behoefte hebben aan eerlijke en objectieve informatie. Op dit moment gaan de ontwikkelingen op de energiemarkt razend snel. Van de beschikbare informatie is in veel gevallen helemaal niet duidelijk of die onafhankelijk is. Folders, artikelen e.d. komen veelal van productontwikkelaars of leveranciers die graag de voordelen van het eigen product belichten. Niet iedereen heeft het kennisniveau om uit de brei aan informatie de voor hem/haar relevante informatie te halen.

Belangrijk is verder dat de bewoner zelf vaak geen inzicht hebben in de omvang van de te realiseren besparing en het effect op de portemonnee. Dat inzicht kan verworven worden door een EPA advies op te laten stellen, maar de kosten en de administratieve rompslomp weerhoudt veel mensen ervan om dit te laten doen.

Vertrouwen: in de dagelijkse gesprekken worden veel misverstanden uitgewisseld. Na-isolatie zou tot waterdoorslag leiden, de luchtkwaliteit zou achteruit gaan, etc. Ook het geloof dat de maatregelen ook daadwerkelijk de besparingen in de eigen portemonnee zullen opleveren die wordt voorspeld, is soms beperkt. Dat maakt dat er nog al wat vooroordelen uit de weg zijn te ruimen. Vertrouwen in te nemen maatregelen is essentieel om überhaupt mensen over de streep te halen.

Financien: het is lang niet voor iedereen mogelijk om een lening af te sluiten, waarmee een investering kan worden gedekt die noodzakelijk is om de woning op een A-niveau te brengen. En als de financiën wel aanwezig zijn, worden vaak andere keuzes gemaakt (een extra vakantie, nieuwe keuken, etc). Wij stellen ons op het standpunt dat er financiële ruimte geschapen moet worden die aansluit op de omvang van de te behalen besparing.

Onderstaand een rekenvoorbeeld om te laten zien hoe interessant de investering in aanzienlijke energiebesparing voor de koper c.q. eigenaar-bewoner kan zijn.

Rekenvoorbeeld

*Stel: extra energiebesparing = € 150 op maandbasis (gemiddelde energiekosten van huishoudens). Voor een maandbedrag van € 150,- bij een financieringsrente van 6% en looptijd van 30 jaar, kan een lening worden afgesloten van circa € 25.000. De **bruto** maandlasten van het huishouden zouden dan jaarlijks gelijk blijven, rente en aflossing van de hypotheek is immers gelijk aan de vroegere verbruikskosten. In reële termen zullen de maandlasten als gevolg van de stijging van de energieprijzen echter afnemen. De contante waarde van de besparing bedraagt bij een jaarlijkse stijging van de gasprijzen met 8% (in de periode 2002-2006 was dat gemiddeld 10%) € 68.000, oftewel een winst voor het huishouden van contant € 43.000 op de lange termijn te incasseren! Voor € 25.000 kan een groot deel van alle woningen energieneutraal worden gemaakt. Omdat de rentekosten van de tweede hypotheek fiscaal aftrekbaar zijn, dalen de **netto** (maand)lasten van de lener bovendien met een percentage tussen de 34% en 52%, afhankelijk van het inkomen. Bij de annuïtaire lening zal het belastingvoordeel uiteraard op termijn steeds verder afnemen, maar de stijging van de energieprijzen zal het voordeel in absolute zin steeds verder doen toenemen.*

Aanpak:

- kennisniveau op peil brengen, door energieloket in Noord Deurningen (in de Mare)
- vertrouwen bevorderen, door permanente (mogelijkheden tot) kennisoverdracht, ook één op één.
- budget reserveren (uit provinciale gelden) om een soort van waarborgfonds te creëren, waarmee bewoners de noodzakelijke lening kunnen afsluiten (tegen gereduceerd rentetarief) bij een commerciële instelling. Gebaseerd op de berekende contante waarde van de te bereiken besparing. De normale toetsingskaders (bv. NHG/WEW) dienen daarbij geen belemmering te vormen. Oftewel, kijken naar woonlasten in plaats van hypotheeklasten.

3.2.2 Lokale bedrijvigheid

Ook binnen de lokale bedrijvigheid valt het nodige op energetisch gebied te winnen. In hoofdstuk 4 (profit) komen we hier uitgebreider op terug.

3.2.3 Lokale uitvoerende bedrijven

Voor lokale aannemers, isolateurs en installateurs betekent dit project een kans op meer omzet. Meer dan nu het geval is zullen na-isolatie en kleine verbouwingen plaatsvinden. Voor de installateurs zal vooral meer omzet kunnen worden gegenereerd in de toepassing van nieuwe technieken. Voorwaarde voor inschakeling zal aantoonbaar specialisme en de aanwezigheid van keurmerken zijn.

Gelet op de ontwikkelingen in de bouw sinds de financiële crisis ligt hier een belangrijk aanknopingspunt voor een werkgelegenheidsimpuls in de regio.

In hoofdstuk 4 (profit) komen we hier uitgebreider op terug.

3.2.4 Kennisinstituten

Met Saxion en de TU Twente in de nabijheid spreekt het voor zich dat Noord Deurningen graag een beroep doet op deze instelling om in het proces te ondersteunen. De op te zetten werkorganisatie zal in onze optiek worden bemenst door tenminste een ervaren procesmanager (tevens energiedeskundige), en voorts door stagiaires van beide kennisinstituten. Dat heeft voor het proces als voordeel dat verse inhoudelijke inbreng naar binnen kan worden gehaald; voor de opleidingen betekent dit een unieke stageplek, waarbij ook kennis en ervaringen naar de instituten kunnen worden geëxporteerd.

3.2.5 Huidige energieleveranciers

In eerste instantie lijken er voor de huidige energieleveranciers uitsluitend nadelen aan dit project te kleven. Bij nadere beschouwing zal dat zeker niet het geval zijn. Door actieve medewerking kan in ieder geval aan imagoverbetering worden gedaan, het valt ook niet uit te sluiten dat bij nieuw te ontwikkelen innovatieve systemen de leveranciers ook hun voordeel kunnen doen (markt terug pakken). Bovendien zijn op de markt nu ook al aanbieders aanwezig (o.a. Greenchoice) die zich met nadruk richten op duurzame energie. De kennis en ervaring van energieaanbieders, maar ook netwerkbeheerders, kan van groot belang zijn voor het succes van het project. Waar mogelijk zal ook de investeringskracht van deze stakeholders worden aangeboord.

3.2.6 Financiers

Voor financiële instellingen kan het project een belangrijke kans betekenen: enerzijds vanwege het uitbreiden van de leningenportefeuille, anderzijds vanwege het positieve effect op het imago. Veel banken doen de afgelopen tijd hun best om een duurzaamheid imago op te bouwen. Sommige instellingen, zoals Triodos, richten zich uitsluitend op duurzaamheid. Voor het project zijn de financiële instellingen, vanwege de omvangrijke investeringen die zullen plaatsvinden, een belangrijke partner.

3.2.7 Overheid

Zonder diep in te gaan op de afzonderlijke inhoudelijke doelen van de verschillende overheidslagen, kan worden gesteld dat in alle gevallen realisatie van het voorbeeldproject END de (milieu)doelstellingen dichterbij brengt. Dat geldt meer concreet ook voor de CO₂-taakstelling van de verschillende overheden.

De gemeente Dinkelland ondersteunt het initiatief van de dorpsraad Noord Deurningen van harte.

3.3 Energieneutraliteit: wat levert dat op in Noord Deurningen?

Voor de berekeningen gaan we uit van het Nederlands gemiddeld verbruik van gas en elektriciteit. Hoewel de bronnen enigszins verschillen kan gerekend worden met een gemiddeld verbruik van 1.800 m³ gas en 3.500 kWh elektriciteit. In onderstaand schema is de opbouw van de energierekening per huishouden weergegeven. Uiteraard zal de energierekening van het gemiddelde Noord Deurningse huishouden hier (behoorlijk) van kunnen afwijken. De woningen zijn gemiddeld genomen aanzienlijk groter dan in de rest van Nederland (m.n. vrijstaand en half vrijstaand), waardoor ook de inhoud te verwarmen ruimten groter is. En de gemiddelde huishoudenomvang is groter dan landelijk gemiddeld, waardoor met name het elektriciteitsverbruik en het aantal te verwarmen ruimten toeneemt. Om ergens te kunnen starten gaan we toch uit van onderstaande gegevens. In een later stadium zal tijdens de inventarisatieronde (nulmeting en energiescan) het werkelijk verbruik in kaart worden gebracht.

elektriciteit			
per jaar	netwerk	215	215,00
per kWh	levering	0,085	297,50
per kWh	energiebelasting	0,1326	464,10
per jaar	vastrecht	23,85	<u>23,85</u>
per jaar			1000,45
per maand			83,37
gas			
per jaar	capaciteitstarief	164,27	164,27
per kWh	levering	0,35	630,00
per kWh	energiebelasting	0,1939	349,02
per jaar	vastrecht	23,85	<u>23,85</u>
per jaar			1167,14
per maand			97,26
heffingskorting			
per jaar		379,16	-379,16
per maand		31,60	-31,60
Energier rekening			
per jaar			2546,75
per maand			212,23

Opbouw energierekening per huishouden

Wat is de in Noord Deurningen te bereiken besparing in CO₂-uitstoot en in euro ´s als het huishoudelijk verbruik tot nul wordt teruggebracht. Daarvoor is het allereerst noodzakelijk dat de huidige (normatief bepaalde) CO₂-uitstoot wordt berekend. We hanteren daarbij de zelfde uitgangspunten als bovenstaand voor het huishoudelijk verbruik.

	per huishouden	totale gemeenschap	
gas			
m ³	1.800	558.000	
CO2 kg	3.060	948.600	1700 gram per m ³ normatief
elektriciteit			
kWh	3.500	1.085.000	
CO2 kg	1.750	542.500	500 gram per kWh, normatief
Totaal CO2 kg	4.810	1.491.100	

CO2-uitstoot gemeenschap Noord Deurningen (huishoudens)

Bij energieneutraliteit op het niveau van de huishoudens is dus een CO2-reductie te behalen die ongeveer 1500 ton groot is op jaarbasis!

Bedrijvigheid

Naast het verbruik door de huishoudens wordt in Noord Deurningen ook een aanzienlijke hoeveelheid energie verbruikt in met name Tuincentrum Oosterik, in de landbouw en in het MKB. De heer Oosterik heeft inmiddels toegezegd mee te willen werken aan het streven van de kernraad om tot energieneutraliteit in de gemeenschap te komen.

Op dit moment zijn nog geen verbruikscijfers van de bedrijven bekend. Om die reden kan nog geen normatieve vermindering van de CO2-uitstoot worden berekend.

De karakteristieken van de gemeenschap Noord Deurningen en de aanwezige bedrijvigheid bieden grote kansen om tot aanzienlijke reductie van het energieverbruik te komen. Zo wordt in het Tuincentrum Oosterik energie gebruikt voor het verwarmen van de kassen en de bezoekersruimten, tegelijkertijd leveren de kassen door zoninstraling ook warmte op die op dit moment deels verloren gaat. Bovendien zou het (tuin)afval vanwege de grootschaligheid kunnen worden gebruikt in een biomassa centrale.

Met het gebruik van alternatieve energiebronnen: biomassa, hergebruik van warmte (WTW), en eventueel bodemwarmte, zal het Tuincentrum naar verwachting energieneutraal kunnen opereren.

Vanuit de landbouw is er eveneens sprake van een forse productie van landbouwafval en mest. Vergisting en/of het gebruik van afval als biomassa zal een belangrijk energiebron kunnen zijn voor de totale gemeenschap. Uiteraard geldt dit ook voor het tuinafval van de huishoudens. Daarnaast lenen de landbouwbedrijven zich, vanwege de grote dakoppervlakken van schuren en woonhuizen zich goed voor de opwekking van zonne-energie.

In de winkels streven we naar reductie van plastic afval. In dat verband zullen we bevorderen dat winkeliers niet langer plastic zakjes gebruiken voor het verpakken van verswaren, maar dit vervangen door papier, terwijl de plastic boodschappentasjes bij de kassa worden vervangen door linnen (meermaals te gebruiken) tassen.

3.4 In te zetten instrumenten om energieneutraliteit te bereiken:

De Kernraad wil in Noord Deurningen werken volgens het principe van de Trias Energetica, waarbij de laatste stap, indien mogelijk, voorkomen wordt.

- a) Het zoveel mogelijk terugdringen van het energieverbruik: door isolatie dak, vloer, gevels, glas, zuinige installaties. Maar ook door gedragsverandering. In ons project zetten wij uiteraard steeds in op een zo goed mogelijke communicatie met de partijen binnen de gemeenschap. In ´de Mare´ zal ook een themabijeenkomst worden gewijd aan het terugdringen van het energieverbruik door gedrag. Overigens zal ook bij elk afgegeven advies door het energieloket een folder met mogelijke besparingen door gedrag worden verstrekt.
- b) Het resterende energieverbruik zoveel als mogelijk dekken door de inzet van duurzame energiebronnen: , zoals bijvoorbeeld uit zonne-energie, bodemwarmte, lucht, biomassa, mestvergisting, warmteterugwinning, aardwarmte,
 - Zonne-energie: Voor een gemiddeld huishouden is bij de huidige stand van de techniek circa 24 m² dakoppervlak nodig om in de elektriciteitsbehoefte te voorzien. Door grootschaliger inkoop verwachten wij de prijs van dergelijke investeringen te drukken. Voorts kan, bijvoorbeeld bij landbouwbedrijven een (forse) overcapaciteit worden ingezet. Voor huishoudens is bovendien de plaatsing van een zonneboiler interessant.
 - Bodemwarmte is vooral zeer interessant als meer bewoners/gebruikers samen willen werken (lagere investeringen door minder boren e.d.),
 - Lucht: volgens het zelfde principe van warmtewisselaars kan ook uit buitenlucht warmte worden gewonnen. Inmiddels zijn er al commercieel interessante mogelijkheden op de markt
 - Biomassa: zeer interessant in Noord Deurningen, vanwege het landelijk gebied en Tuincentrum Oosterik.
 - Mestvergisting: zal onderzocht moeten worden op de haalbaarheid (omvang mestproductie en investeringshoogte).
 - Warmteterugwinning uit ventilatielucht is vooral interessant voor bedrijven, maar kan in enkele gevallen mogelijk ook voor huishoudens worden toegepast.
 - Aardwarmte: een buitencategorie energieopwekking, die wij zeker vanuit de stuurgroep willen laten onderzoeken. Realisatie vergt een enorme investering, maar levert ook een warmteproductie op die het niveau van Noord Deurningen ver te boven gaat.
- c) Het inkopen van duurzaam opgewekte energie.

4 Derde pijler: Profit

In het project zullen de in Noord Deurningen gevestigde bedrijven heel nadrukkelijk worden betrokken. Zij maken immers onlosmakelijk onderdeel uit van de gemeenschap. Zij beïnvloeden ook in hoge mate de leefbaarheid in Noord Deurningen. Afzonderlijk moet daarbij Tuincentrum Oosterik worden genoemd; dit bedrijf heeft meermaals bijgedragen aan de realisatie van initiatieven van de kernraad (o.a. ´de Mare´). Ook voor het project END heeft Oosterik al aangegeven de doelstellingen te onderschrijven en graag zijn medewerking te verlenen.

4.1 Naar duurzame energiebronnen (o.a. landbouw- en tuinafval)

In Noord Deurningen zijn volgens de CBS statistieken 35 agrarische bedrijven gevestigd, waarvan 79% veeteelt, 9% gewassen, en 12% combinatiebedrijven.

Noord Deurningen kent voorts volgens het CBS een 40-tal niet-agrarische bedrijven: de cijfers leveren echter geen nadere uitsplitsing.

Duidelijk is echter dat de aanwezige bedrijvigheid grote kansen biedt om tot aanzienlijke reductie van het energieverbruik te komen.

Vanuit de landbouw is er sprake van een forse productie van landbouwafval en mest. Vergisting en/of het gebruik van afval als biomassa zal een belangrijk energiebron kunnen zijn voor de totale gemeenschap. Dat geldt uiteraard ook voor ´afval` van kwekerij Kuipers, en het tuinafval van de huishoudens in Noord Deurningen.

Daarnaast lenen de landbouwbedrijven zich, vanwege de grote dakoppervlakken van schuren en woonhuizen zich goed voor de opwekking van zonne-energie.

In het Tuincentrum Oosterik wordt energie gebruikt voor het verwarmen van de kassen en de bezoekersruimten, tegelijkertijd leveren de kassen door zoninstraling ook warmte op die op dit moment deels verloren gaat. Bovendien zou het (tuin)afval vanwege de grootschaligheid kunnen worden gebruikt in een biomassa centrale.

Met het gebruik van duurzame energiebronnen: biomassa, hergebruik van warmte (WTW), en eventueel bodemwarmte, zal het Tuincentrum naar verwachting energieneutraal kunnen opereren.

In het project zal met **alle ondernemers afzonderlijk** worden gesproken om te bezien welke bijdrage zij kunnen leveren in het project: welke energiebehoefte is er, hoe kan die teruggedrongen worden, welke restwarmte kan worden geleverd, over welke hoeveelheden afval gaat het concreet, in hoeverre is dat afval te gebruiken voor bijvoorbeeld de opwekking van energie uit biomassa en/of mest(vergisting), welke investeringen zijn nodig en welk rendement mag van die investeringen worden verwacht.

Na inventarisatie brengen we in kaart in hoeverre samenwerking tot haalbare plannen kan leiden. Vanwege de complexiteit zullen in dat kader (nog nader te bepalen) haalbaarheidsstudies worden uitgevoerd. In onze begroting is daarvoor een indicatief bedrag opgenomen.

4.2 Terugdringen plastic afval

In de winkels streven we naar reductie van plastic afval. In dat verband zullen we bevorderen dat winkeliers niet langer plastic zakjes gebruiken voor het verpakken van verswaren, maar dit vervangen door papier, terwijl de plastic boodschappentasjes bij de kassa worden vervangen door linnen (meermaals te gebruiken) tassen.

4.3 Water

De gemeente Dinkelland heeft onlangs besloten tot gefaseerd afkoppelen van hemelwater van het vuilwatersysteem. In Noord Deurningen willen we bezien in hoeverre tot een versnelling van het afkoppelen kan worden gekomen, waarbij zowel de voorzijde als de achterzijde van woningen en bedrijfspanden wordt betrokken.

5 Onze aanpak

Noord Deurningen wil graag als duurzame voorbeeldgemeenschap dienen voor andere Overijsselse gemeenschappen. Zij zet daarbij in op (tenminste) energieneutraliteit, en het vergroten van de betrokkenheid van bewoners en bedrijven bij de gemeenschap. Om dat voor elkaar te krijgen worden alle relevante partijen betrokken.

We kiezen in dit project voor een integrale aanpak. Dat betekent dat alle inwoners en bedrijven in Noord Deurningen in het participatieproces voor de herontwikkeling zullen worden betrokken: oud en jong, arm en rijk, eigenaar en huurder, hoog en laag opleidingsniveau. In het kader van het project gaat echter speciale aandacht uit naar de kwetsbare groepen: ouderen, mensen met een zorgbehoefte, lagere inkomensgroepen en lagere opleidingsniveau's.

- Doelstelling 1: de participatiegraad van burgers in het algemeen omhoog brengen en blijvende actieve betrokkenheid bij de gemeenschap bewerkstelligen.
- Doelstelling 2: het op een dusdanig niveau brengen van het kennisniveau van individuele burgers, dat actieve participatie en betrokkenheid mogelijk blijkt.
- Doelstelling 3: het ontwikkelen van een op specifieke groepen (ouderen, zorgbehoefte, jongeren) toegesneden begeleiding, die ook voor deze groepen actieve participatie mogelijk maakt
- Doelstelling 4: het begeleiden van burgers met een laag inkomen en/of laag opleidingsniveau om actieve participatie mogelijk te maken. Subdoelstelling is het 'niet-gebruik' van regelingen daarmee terug te dringen.
- Doelstelling 5: het ontwikkelen van een processtructuur en instrumenten, waarmee participatie van burgers in wijkontwikkeling projecten (in landelijk gebied) kan worden geoptimaliseerd, als handreiking naar vergelijkbare gebieden.
- Doelstelling 6: het ontwikkelen en (doen) uitvoeren van een door de wijkbewoners gedragen uitwerkingsplan. Doelstelling is het realiseren van energetische opwaardering van het woningbestand (verbeteren wooncomfort, reductie woonlasten, verhogen woningwaarde en terugdringen CO2 uitstoot).

5.1 Projectstappen

A⁺⁺Wonen zal tijdens dit project fungeren als procesondersteuner en begeleider. In hoofdlijnen zullen de volgende stappen worden doorlopen:

- a) nulmeting onder de bewoners van Noord Deurningen: huidige situatie, behoeften en wensen, vertrouwen in participatiemogelijkheden, participatiebereidheid
- b) voor iedereen die dat wil een EPA-advies opstellen.
- c) samenwerkingsverband inrichten van alle stakeholders: nulmeting van belangen, doelen en (financiële, materiële en personele) inbreng. Resultaten terugleggen en intentieovereenkomst projectgroep vastleggen.
- d) communicatiemiddelen uitbreiden, waarbij informatie in begrijpelijke taal via de website van de kernraad, Dinkellandvisie (of een eigen buurtkrant) en een weblog wordt verspreid.
- e) inrichten van een steunpunt (tevens energieloket), bij voorkeur in 'de Mare'.
- f) Creëren van financiële faciliteit voor energieleningen: Energiefonds Noord Deurningen (of Dinkelland)

- g) maandelijkse bijeenkomsten in overleg met de kernraad Noord Deurningen te plannen: de eerste bijeenkomst over de opzet van het project, de tweede tenminste over de nulmeting, en vervolgens over het verloop van het proces, inspraakoverleg van bewoners met projectgroep.
- h) aanbieden cursussen voor computer- en internetgebruik aan bewoners en het beschikbaar stellen van computerapparatuur in ´de Mare´. Aanbieden van themabijeenkomsten, cursussen en begeleiding voor bewoners die zich in één of meer inhoudelijke aspecten van het project willen verdiepen: bijvoorbeeld energieverbruik van de woning, klusadvies voor zelf uitvoerders, reductie afvalproductie en anders omgaan met afval, mogelijkheden op het terrein van zorgverlening en domotica in eigen huis, etc.
- i) Samenstellen groepjes actieve bewoners die deelonderwerpen willen voorbereiden. Bijvoorbeeld: het ontwerpen van maatregelen op woning en blokniveau: bewoners, architect, en begeleiding door bureau zoeken naar individuele en collectieve oplossingen (vormgeving, mogelijkheid tot levensloopbestendig wonen, energiereductie, domotica, etc.)
- j) Besluitvorming in de stuurgroep: stap voor stap. Bewoners zien dan steeds de invloed van hun eigen participatie activiteiten.
- k) Uitvoering: waar mogelijk wordt bij overeenstemming de uitvoering direct ter hand genomen. In het proces blijft dan snelheid en de participanten zien direct resultaat.
- l) De in te richten werkorganisatie (hoofdstuk 6) zal permanent rapporteren over de voortgang in het proces, op de website/weblog en in de buurtkrant. Verder zal elk half jaar een nieuwe meting onder de bewoners van de wijk worden gedaan, waarmee de voortgang in de participatiegraad, en het vertrouwen in het nut van participatie kan worden gevolgd. Het gevolgde proces (succes en falen van verschillende instrumenten) en de feitelijke resultaten (plannen en uitvoering van de herinrichting) zullen aan het einde van de projecttermijn in een eindrapport worden verrat.

5.2 Nulmeting

Een nulmeting is nodig om aan het einde van het traject te kunnen vaststellen of er op deze punten door de gekozen aanpak meetbare veranderingen zijn gerealiseerd. Onderstaand worden enkele aandachtspunten voor een dergelijke nulmeting toegelicht.

5.2.1 Inventarisatie van participatiebereidheid en vertrouwen

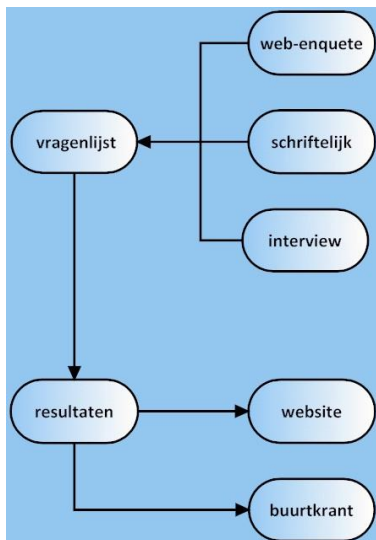
We starten met een nulmeting, waaruit tenminste naar voren moet komen in welke mate de burgers geneigd zijn om zelf actief te participeren in de ontwikkelingen binnen de eigen buurt. Welke mogelijkheden zien zij en in welke mate is er vertrouwen dat er naar hen geluisterd wordt. Tevens zal geïnventariseerd worden welke opleidingsbehoefte aanwezig is om actief te kunnen participeren

5.2.2 Inventarisatie van wensen en behoeften m.b.t. woning en dorp

Hoe wordt de eigen woonsituatie op dit moment ervaren? Bevraging van binnen naar buiten: in hoeverre voldoet de woning aan de eigen behoefte, hoe wordt de eigen straat ervaren (kwaliteit van de buitenruimte en sociale samenstelling), in welke mate voldoet de buurt aan de wensen? Welke knelpunten worden ervaren en welke mogelijke oplossingen worden voorzien?

Hoe wordt de toekomstige woonsituatie voorzien? Wil de bewoner in de eigen woning blijven wonen bij toenemende zorgbehoefte en voldoet de woning dan nog? In hoeverre voldoen de aanwezige faciliteiten in de woning (bijvoorbeeld slaapkamer en sanitaire ruimte op de begane grond, domotica) en in de buurt (bijvoorbeeld zorgsteunpunt) als er sprake zou zijn van een toenemende zorgbehoefte? Als er aanpassingen nodig zijn, kunnen die dan financieel door de burger worden opgebracht?

5.2.3 Werkwijze nulmeting

De nulmeting zal worden uitgevoerd aan de hand van een gestructureerde vragenlijst. Die vragenlijst wordt beschikbaar gesteld via een link op de website van de kernraad Noord Deurningen. Voor mensen die niet over een computer met internetaansluiting beschikken, worden schriftelijke vragenlijsten beschikbaar gesteld. Inwoners die niet in staat zijn om de vragenlijst zelf in te vullen worden benaderd voor een interview, waarmee de benodigde informatie wordt verkregen.

De ingevulde vragenlijsten worden verwerkt tot enerzijds een rapportage met aanbevelingen voor de inrichting van het begeleidingsproces en anderzijds een korte weergave die geschikt is voor publicatie op de website en in de buurtkrant.

5.3 Werkwijze op het terrein van realisatie energiemaatregelen

5.3.1 Stap 1: energiescan of EPA-advies

Tijdens de nulmeting als beschreven wordt geïnventariseerd welke huishoudens en bedrijven op korte termijn een energiescan willen laten maken. Die energiescan wordt vanuit het loket georganiseerd, en gefaciliteerd. Voor bewoners geldt dat tijdens het eerste bezoek aan de woning in beeld wordt gebracht wat de wensen van de bewoner zijn: de energielasten terugdringen, het comfort in de woning verhogen, de woning in waarde laten stijgen en een bijdrage leveren aan het milieu.: Samen met de bewoner nemen we de verschillende onderdelen van de woning door (materialen, bouwkundige mogelijkheden, isolatie en installatie). De meetgegevens worden verwerkt met behulp van de gecertificeerde Vabi software. Voor de scan worden geen kosten in rekening gebracht en het resultaat is zeer goed vergelijkbaar met een EPA maatwerkadvies. Vanwege de omvang van het project, de ongetwijfeld grote belangstelling en het beoogde tempo wordt er voor gekozen om de opnamen te laten uitvoeren door studenten onder begeleiding van een gediplomeerd EPA-adviseur.

Als de betrokkene een formeel EPA-advies wil, dan zal deze ook door het loket geregeld kunnen worden, evenals de subsidieaanvraag bij het rijk.

Op basis van de resultaten van de energiescan wordt gezien welke investeringen nodig zijn om:

- het energieverbruik in het gebouw c.q. de woning te beperken
- het restant benodigde energie duurzaam op te wekken

Dit resulteert in pakketten van maatregelen om het energieverbruik van de woning tot nul te reduceren. Tevens wordt een financieel overzicht opgesteld over de gevolgen van mogelijke combinaties van maatregelen. Het loket geeft daarbij altijd inzicht in verschillende varianten.

5.3.2 Stap 2: advisering en beslissing tot uitvoeren

In overleg met de gebruiker/bewoner wordt het voorgestelde pakket van energiebesparende maatregelen aangepast aan de persoonlijke voorkeur en wensen. Voor dat pakket van maatregelen, stelt het loket opnieuw een financieel overzicht op. De gebruiker/bewoner weet dan precies waar hij of zij aan toe is.

Hoeveel besparing de gebruiker/bewoner kan realiseren is natuurlijk afhankelijk van de huidige kwaliteit van de woning en de daarvoor benodigde investering. Voor individuele woningen willen we een investeringsplafond aanleggen, waarbij een beroep op het Energiefonds mogelijk is (stel € 20.000). Word door bewoners samengewerkt (bijvoorbeeld gezamenlijke aanschaf warmtepomp), dan ligt dat uiteraard anders. Belangrijk voor bewoners is, dat naast de besparing op het energieverbruik ook nog kan worden geprofiteerd van renteaftrek en eventuele subsidies, waardoor de maandlasten nog lager uit kunnen pakken. Het loket gaat er altijd vanuit dat investeringen te rechtvaardigen zijn als dit betekent dat de maandlasten daardoor lager worden.

Uiteraard is het de gebruiker/bewoner die uiteindelijk beslist welke investeringen hij/zij wil doen.

Als er mogelijkheden zijn om samen te werken: bijvoorbeeld gezamenlijke warmtepomp, dan zal dat natuurlijk helder worden gecommuniceerd en bij de advisering en besluitvorming worden betrokken.

5.3.3 Stap 3: Uitvoering

Het loket draagt zorg voor de implementatie van de gekozen maatregelen. De te ondernemen activiteiten worden uiteraard in overleg met de gebruiker/bewoner ingepland, zodat zo weinig mogelijk overlast wordt ondervinden. Bij de uitvoering wordt door het energieloket eerst de ondernemers uit de uitvoeringsgroep om een aanbieding/offerte gevraagd. Alleen als de prijs/kwaliteit verhouding in de aanbieding te laag is, worden andere uitvoerende partijen benaderd. Doordat het in Noord Deurningen zal gaan om een groter aantal uit te voeren activiteiten, verwachten wij een kostenreductie.

Het loket is tijdens de uitvoering bij eventuele problemen uiteraard altijd bereikbaar.

5.3.4 Stap 4: Evaluatie en nazorg

Bij de oplevering evalueert het energieloket samen met de gebruiker/bewoner het hele proces. De ervaringen stellen het loket in de gelegenheid om permanent te leren en de kwaliteit van de dienstverlening te verbeteren. De tevredenheid van de gebruiker/bewoner staat voorop!

5.4 Uitwisseling met andere gemeenschappen

De kernraad Noord Deurningen wil graag haar ervaringen uitwisselen met andere gemeenschappen die ook streven naar duurzaamheid. In dat verband willen wij in de eerste twee jaar van het project elk kwartaal, met een vertegenwoordiging uit de gemeenschap op bezoek in een ander dorp om daar goede voorbeelden op te doen. Omgekeerd zullen wij ook gedurende die zelfde periode drie bijeenkomsten in ´de Mare´ organiseren om onze aanpak en ervaringen met andere gemeenschappen te delen.

Verder zal het project een vast agendapunt worden op het Centraal Kernraden Overleg van de gemeente Dinkelland.

Gedurende de totale projectduur zal het proces steeds te volgen zijn op een speciaal in te richten website. Wij pleiten ervoor dat de provincie Overijssel linkjes op haar website plaatst, waaronder de websites van afzonderlijke projecten van verschillende gemeenschappen gelinked worden. Het totaalproject wordt beëindigd met een afsluitende conferentie, waarop de resultaten zullen worden gepresenteerd.

6 Inrichting procesorganisatie

1. Stuurgroep:

Inventariseren van de belangen van de diverse partijen, via interviews met beleidsbepalende vertegenwoordigers van de gemeente (bestuurlijk en ambtelijk), ondernemers, Dinkelborgh, partner bank (bv. Triodos), LTO. Deze vertegenwoordigers, aangevuld met een provinciaal projectleider, en twee vertegenwoordigers van de kernraad nemen zitting in de stuurgroep voor dit project. Voorwaarde voor deelname aan de stuurgroep is dat de hoofddoelstellingen via de drie pijlers worden onderschreven. De stuurgroep bewaakt de hoofdlijnen, stelt haar netwerk beschikbaar. Vanuit de stuurgroep worden eventueel ook de ontwikkeling van nieuwe instrumenten opgestart. De stuurgroep functioneert onder voorzitterschap van de Kernraad

2. Bevolkingsdenktank:

Samenstellen van een afvaardiging van de bewoners van Noord Deurningen. Voorwaarde is de bereidheid om mee te denken over de wijze waarop beoogde doel kan worden behaald en welke belemmeringen optreden (met de voeten in de samenleving). Daartoe wordt door de kernraad een oproep in de lokale huis aan huisbladen gedaan, om plaats te nemen in de bevolkingsdenktank. Doelstelling is de inbreng van de opinie van de bevolking, beïnvloedingsmechanismen, early warning system. De bevolkingsdenktank wordt aangevoerd door de kernraad Noord Deurningen.

3. Uitvoeringsgroep

Inventariseren van bedrijven die zich nu al met energiebesparing en energieopwekking bezig houden: in Noord Deurningen, in de gemeente en bij absentie van disciplines, in de regio Twente. Deze bedrijven samenbrengen in de uitvoeringsgroep, die in de loop van het proces uiteraard kan worden uitgebreid. Voorwaarde voor deelname is de bereidheid om kwaliteitscontroles op geleverd werk te ondergaan. De uitvoeringsgroep brengt praktijkkennis in en schrijft in voor de uitvoering. De groep vergadert onder voorzitterschap van de leidinggevende van de werkorganisatie.

4. Werkorganisatie

De verantwoordelijkheid voor het procesontwerp, de procesbegeleiding, het (energie)loket (en het secretariaat van bovenstaande drie groepen) wordt ondergebracht in de werkorganisatie onder leiding van ir. R.M. Severijn (A⁺⁺Wonen). De beoogde samenstelling is daarnaast tenminste één (fte) medewerker en voorts stagiaires met specialisaties: communicatie, webdesign, bestuurskunde, energietechniek (Saxion en TU). De werkorganisatie zal tenminste twee jaar in het project betrokken zijn.

7 Begroting

Het is uiteraard in dit stadium nog niet mogelijk om voor het gehele project een gedetailleerde begroting op te stellen.

Werkorganisatie en processtructuur

Wel staat vast, dat bij de start van het project de beschreven procesorganisatie zal moeten worden ingericht. Voor de werkorganisatie is naar verwachting een budget van circa € 200.000 nodig. De werkorganisatie voert de (nul)metingen uit, voert gesprekken met inwoners en ondernemers, doet de energiescans, begeleidt de uitvoering, etc. Belangrijkste componenten binnen het genoemde bedrag zijn de salariskosten en stagevergoedingen. Een beperkt deel van het budget zal worden gebruikt voor huur ruimte en hulpmiddelen (computers, printers, papier, etc). Verder worden vanuit de werkorganisatie de stuurgroep, de bevolkingsdenktank en de uitvoeringsgroep gefaciliteerd (hulpmiddelen, secretariaat, voorbereidende notities, etc.)

Borgstelling leningen huishoudens

Ook staat vast dat een budget noodzakelijk zal zijn voor het borgen van leningen voor huishoudens. Wij gaan er vanuit dat een borgingsruimte van 5% van het totale investeringsvolume ruim voldoende zal zijn, om (groene) financiers leningen tegen een aantrekkelijk tarief te doen verstrekken. Bij een investeringsvolume van circa 6 miljoen euro (basis circa € 20.000 per huishouden) , gaat het dan om een bedrag van € 300.000. Dit bedrag zal worden ondergebracht in een fonds.

De bedoeling is uiteraard dat het fonds zo min mogelijk zal worden aangesproken. Na afloop van de borgingsperiode kunnen deze gelden opnieuw worden ingezet in een ander project of een volgend dorp (principe revolving fund).

Haalbaarheidsstudies

De kosten van uit te voeren haalbaarheidsonderzoeken ten aanzien van duurzame (alternatieve) energiebronnen schatten wij op dit moment in op € 150.000. Vooralsnog houden we rekening met het uitvoeren van een drietal onderzoeken: met betrekking tot biomassa/ mest/ geothermie.

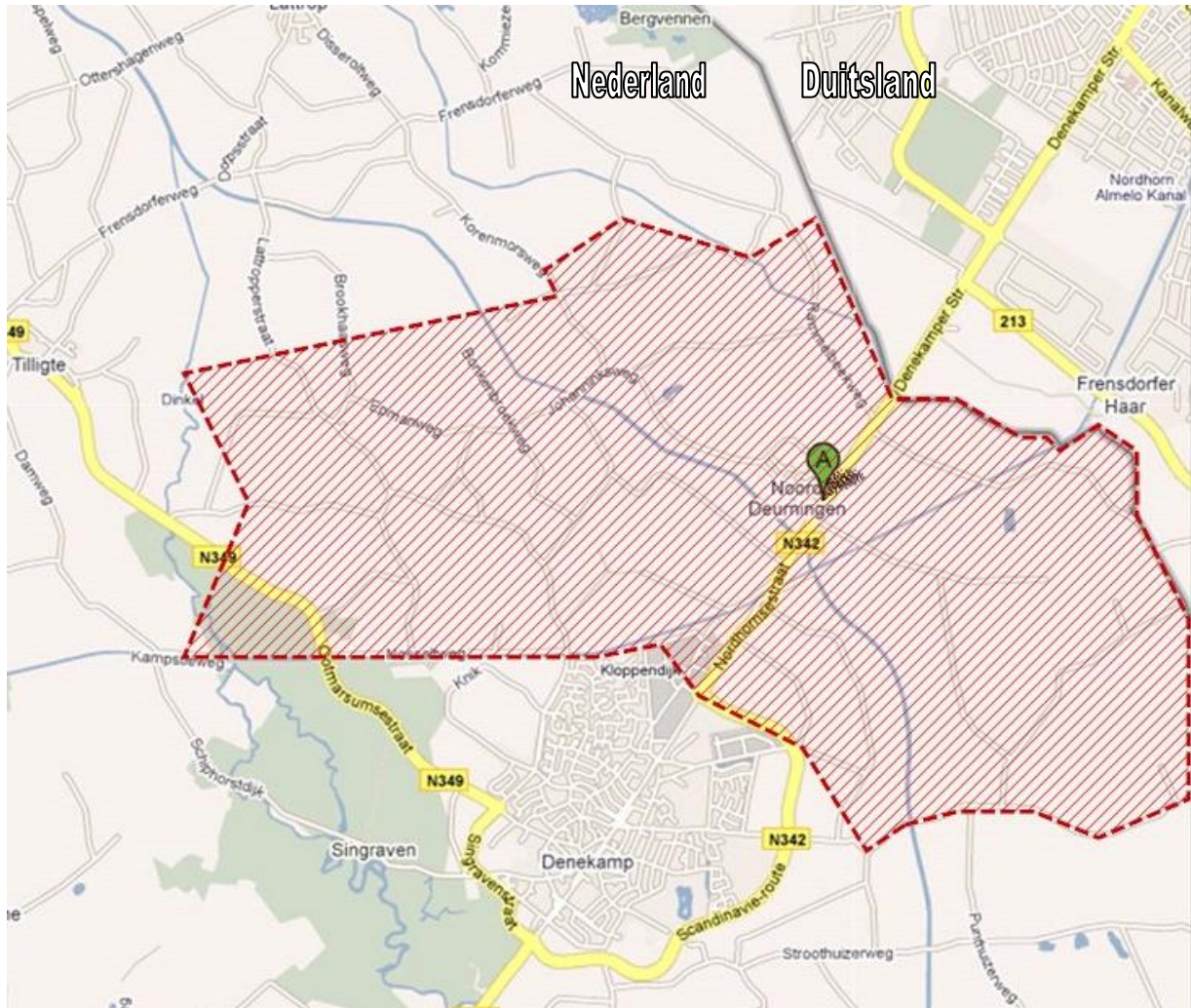
Grotere projecten energieopwekking

Na de haalbaarheidsonderzoeken zullen aanzienlijke investeringen moeten worden gedaan. Nu is nog niet duidelijk welke omvang die investeringen zullen hebben. Evenmin in welke mate bijdragen nodig zijn om realisatie van de grond te krijgen.

Uiteraard zullen we voor de financiering ook alle genoemde stakeholders benaderen. Voor de kernraad is inmiddels al wel duidelijk dat het bedrijfsleven enthousiast is en wil meedenken in de financiering. Onder meer Tuincentrum Oosterik heeft al meegedeeld wel te willen investeren, mits er een win-win situatie ontstaat.

8 Bijlage: Noord Deurningen in vogelvlucht

Noord Deurningen is een plattelandskern gelegen binnen de Gemeente Dinkelland op circa 800 meter van de Duitse grensovergang Rammelbeek. De drukke internationale hoofdverkeersader (N342) de Nordhornsestraat tussen Denekamp en Nordhorn doorkruist Noord Deurningen. Van oudsher is het een traditionele kleine hechte gemeenschap, die in 2010 ruim 1000 inwoners telt.

©2010 Google-Kaartgegevens ©2010 Tel Atlas (bewerking)

Met de komst van het "Schengen akkoord" (het in 1993 openstellen van de grenzen binnen de verschillende Europese lidstaten) is ook de grensovergang tussen Nederland en Duitsland bij Noord Deurningen open gesteld. Door de gemeente en andere instanties werd er destijds van uitgegaan dat, door het vervallen van de grenscontrole met de daarbij behorende aanwezige faciliteiten en gebouwen, de activiteiten in het dorp zouden afnemen. Echter het tegengestelde is waar. Door de aanwezigheid van winkels aan de grens en in de kern van Noord Deurningen is de toestroom van Duitse bezoekers juist sterk toegenomen (cross border shopping).

8.1 Voorzieningenniveau in de kern Noord Deurningen

De ontwikkelingen (toename tuincentra, detailhandel aan de grens etc.) rondom Noord Deurningen zijn in de laatste 25 jaar aanzienlijk geweest. Echter net als in veel kleine kernen in Noord-Oost Twente is het lokale voorzieningenniveau in de kern zelf sterk afgenomen. De kern heeft een basisschool van ca 135 leerlingen en een Spar supermarkt.

Eind 2009 is op initiatief van de kernraad Noord Deurningen het Kulturhus ´de Mare´ gereedgekomen. Het Kulturhus vormt sinds augustus 2009 het multifunctionele middelpunt van de kern van Noord Deurningen in de gemeente Dinkelland. Verschillende gebruikers, zoals de vaste huurder Kinderopvang Pardoos, vormen samen met de Willibrordschool, sport- en culturele verenigingen het kloppend hart van het gebouw. Het Kulturhus is daarmee een gebouw dat leeft en waar nog plaats is voor nieuwe initiatieven.

De filosofie achter het Kulturhus is dat de gebruikers in gezamenlijk overleg en met goede onderlinge afspraken over het gebruik gezamenlijk een optimale inzet van het gebouw mogelijk maken.

8.2 Enkele statistieken Noord Deurningen

De totale oppervlakte van Noord Deurningen bedraagt 997 hectare, waarvan 15 hectare water. De kern van Noord Deurningen is 20 hectare groot.

Huishoudensomvang (CBS 2009)

	Huishoudens totaal	Eenpersoons huishouden	Huishouden zonder kinderen	Huishouden met kinderen
Kern	150	20%	30%	50%
Verspreide huizen	160	29%	23%	48%
Totaal	310	25%	27%	49%

De gehele woningvoorraad bestaat uit particulier woningbezit??

Bevolking naar leeftijd (CBS 2009)

	Aantal	Verdeling bevolking naar leeftijdsgroepen				
		0-15	15-25	25-45	45-65	>65
Kern	410	24%	10%	30%	23%	13%
Verspreide huizen	600	17%	10%	19%	25%	29%
Totaal	1010	20%	10%	24%	24%	22%

De gemiddelde huishoudengrootte bedraagt in Noord Deurningen ongeveer 2,8. De afwijkingen tussen de kern en het omliggend gebied zijn gering.

De omgevingsadressen dichtheid bedraagt circa 72 per km²

Aantal inwoners per km² volgens de definitie van het CBS bedraagt 2.107 per km² in de kern van Noord Deurningen en 63 per km² voor het overig gebied.

In Noord Deurningen zijn 35 agrarische bedrijven gevestigd, waarvan 79% veeteelt, 9% gewassen, en 12% combinatiebedrijven.

Niet-agrarische bedrijven kent Noord Deurningen een 40-tal, de CBS cijfers leveren geen nadere uitsplitsing.